

hikâlarında bulunmuş, Büyük Millet Meclisine girmiş, tarihi eserleriyle tanınmış bir zattır ve Osmanlı İmparatorluğunun son vak'ânüvisidir. İstanbulda doğmuş ve ölmüş olup babası aslen Safranbolulu ve Tophane Müşirliğinde kalem mümeyyizi Hasan Efendi isminde biridir. Abdurrahman Şeref Efendi Eyübün mahalle mektebinde başlayan tahsilini 1873 te Galatasaray Sultanisinden mezun olarak bitirmiş ve Türkçe, coğrafya, istatistik, ahlâk ve bilhassa tarih öğretmeni olarak uzun yıllar yüzlerce ve hattâ binlerce genç okuttuğu gibi ilkönce **Mahred aklâm** ve 1878 de yeniden teşkilinde **Mülkiye Mektebi Müdürlüğü** olup 1894 te **Mektebi Sultani** müdürlüğüne nakledilmiş ve daha genç yaşta yken vezaret müstesna mülkiye rütbelerinin en yükseği olan **bâlâ pâyesini** ihraz etmiştir. Bu öğretmenlik ve mektep müdürlüğü devresi 10 Temmuz inkilâbıyla nihayet bularak efendi nâzırı vükelâ heyetine dahil bulunmayan Defteri Hâkanî Nezaretine tâyin edilecek, âyan heyetinin teşkilinde bu heyete girecek, Kâmil Paşa kabinesinin son zamanında da bir müddet Maarif Nâzir Vekli olup Paşanın sukutundan iki gün önce bu vazifesine nihayet verilecekti. İhtimal ki bu

sebeple Kâmil Paşayı istihlâf eden Hüseyin Hilmi Paşaca asaleten Maarif Nazırı yapıp Tevfik Paşa kabinesinde de bu nezareti muhafaza ettikten sonra tekrar dışarda kaldı, Hakkı Paşa kabinesine giren Maarif Nazırlarının üçüncüsü oldu, Küçük Said Paşanın Hakkı Paşayı istihlâf ederek kurduğu ilk kabinede de mevkiini muhafaza ederek bundan sonra Birinci Cihan Harbi sonuna kadar hiç bir hükûmete iştirak etmedi ve bir ara Meclisi Âyanda Birinci Reisvekili oldu. Mütareke sırasında kurulan Ahmet İzzet Paşa kabinesinde Evfak Nâzırı, Ferit Paşanın ikinci kabinesinde Meclisi Vükelâya memur, Ali Rıza Paşa kabinesinde Şûrayı Devlet Reisi, Salih Paşa kabinesinde son bir defa Maarif Nâzırı ve Şûrayı Devlet Reisvekili oldu. 1923 te ise Büyük Millet Meclisinin ikinci devresinde İstanbuldan mebus çıkarılıp Ankaraya gitti ve Devlet merkezinde hastalanıp İstanbula getirilerek Gureba hastahanesinde öldü.

Abdurrahman Şeref Efendi Sultan Hamid'in mutlakiyet devrinden İkinci Meşrutiyete sarsıntısız intikal ettikten sonra pek çeşitli kabinelerde fırkacılık ithamlarına maruz kalmadan mutedil ve an'anelere riayetkâr, saltanat makamına da

gayetle hürmetkâr bir şahsiyet halinde kalmıştı. Sultan Hamid'in hal'i sırasında padişahın hal' hakaretine uğramayıp feragate davetle haysiyetinin korunmasına taraftar olmuş, çulusunu müteakip V. Mehmed'e intisap etmiş ve vekayii seyriyle VI. Mehmed'in Ahmet İzzet Paşayı istifaya sevketmesinde müessir olmuş ve bir müddet Damat Ferit kabinesinde de bulunabildikten sonra Büyük Millet Meclisine iştirak ederek Cumhuriyetin ilânı işini kolaylaştıran mebuslar safında yer almıştır. Fakat siyasî hayatının bu seyir veya inkisafını kendisinin maruf tâbi-

riyle eyyam reisliğine hınletmemek, geçici şahsiyetlere ehemmiyet vermeyerek daima vatan hâdimi kalmak arzusuna maletmek daha doğrudur.

Abdurrahman Şeref Efendinin ilmi hüviyetine gelince, ahlâk, coğrafya ve istatistik hakkında muhtasar kitapları bulunmakla beraber, şöhretini temin eden yazıları tarihî mevzulardaki eserleridir, ve itibar etmek icap eder ki şöhretiyle bu kitapların ehemmiyeti arasında da bir tezat yok değildir. Pek mühim bazı eserlerinin bir yangında yanmış olduğu hakkındaki iddianın kıymeti olamayacağına göre, intişar edenler üzerinde duralım: Bunlar, **Fezlekel Tarihi Devleti Aliyyel Osmanîye**, **Fezlekel Tarihi Düveli İslâmîye**, **Zübde-tül-kıyas**, **Tarihi Devleti Osmanîye**, **Tarihi Asrı Hâzır** ve Cumhuriyet devrinde intişar eden **Tarih müsahabeleri** isimli eserlerdir. Bunların haricinde kitap halinde toplanmamış bazı makaleleri ve vak'anüvislikte selef. Ahmet Lûtfi Efendi tarihinin son cildine yazdığı mufassal notları vardır. Şöhretini temin etmiş ilk eseri de 1896 da çıkan iki ciltlik **Tarihi Devleti Osmanîye'si** olup bu bir ders kitabı olmak a beraber hayli tafsilâtı havl olup Osmanlı tarihini bir kaç devreye ayırırken her devre nihayetinde o devrenin medeni hayatı hakkında izahat ilâve ederek o sırada tarihçilerimizin henüz mutadları bulunmayan bir

usul takip etmiş, (**Tarih müsahabeleri**)nde yakın tarihimize ait değerli malûmat vermiş, Ahmet Lûtfi Efendi tarihindeki zeyillerinde de son asır garp tarihi hakkında vukuf mahsulü teşrihlerde bulunmuştur. Muhtelif makaleleri arasında Sultan Hamid'in hal'ine Topkapı sarayına, Alem-Topkapı sarayına ait yazıları da zikre lâyıktır. Kendisi Ahmet Lûtfi Efendiden sonra imparatorluğun vak'anüvisi tâyin edilerek bu sıfatı Cumhuriyetin ilânına kadar muhafaza etmişse de zamanın vektâri hakkında Sultan Reşad'a takdim ettiği risaleler dışında bir şey yazdığı bilinmiş değil, o risaleler ele geçmiş te değildir. Adı geçen padişahın cülusunu müteakip teşkil edilen Tarihi Osmanî encümeninin reisi olup bu sıfatı muhafaza ve encümenin —kaldı ki pek de mühim olmayan— ilmi mesaisini idare etmiş bulunduğu da ilâve edilebilir.

Abdurrahman Şeref Efendinin verdiği eserlerin pek büyük bir değer arzetmediğini söylediğimize göre, tarihimizi yeni vesikalar sayesinde baştan başa yeni bir şekilde yazmış büyük bir müverrih olduğunu iddia etmeğe tabii kalkışacak değiliz. Bununla beraber, bütün tarihte ve bilhassa Osmanlı tarihinde mühim bir bilgiye sahip, bir müverrih için pek ciddi bir vasıf teşkil etmek üzere ehemmiyetsiz teferrüatı atıp esaslı hatları tesbitte mahir, aynı zamanda bilfiil mühim hükümet mevkilerinde bulunmuş olmak sayesinde siyasetten vukufu bahsetmeğe ve mühim çehreleri bihakkin tasvir ve tarif ekaadirdi. Bâb-ı Ali dilinin en rahat ve ko'ay okunabilir tarzıyla, canlı ve akıcı bir üslûpla yazışı da kıymetini arttıran bir mazhariyettir. Bu itibarla da, noksanlarla dolu olan edebiyat tarihlerimizin kendisini almayışlarına ne derecede hayret edilse yeridir.

